

Zápis z diskuse

promítání filmu Život Davida Galea dne 20. 11. 2013

Přípravný tým: Veronika Kočerová, Šárka Výprachtická, Jan Kestl, Daniel Rufer, Tomáš Zvala

FILM

Diskuse byla zahájena otázkou, ***jak se film líbil.***

Přibližně polovina lidí měla z filmu pozitivní dojmy. Padl názor, že celý příběh byl velice těžko pochopitelný hned po prvním zhlédnutí, což bylo dáno tím, že se ve filmu prolíná více rovin vyprávění. Přesto je celý film nutno pochopit komplexně. V průběhu diskuse bylo poukázáno na opakovaný výskyt paralel. Jako příklad byla uvedena sebevražda Constance a sebevražda v mírně odlišném slova smyslu, Davidova. Oba se obětovali, zásadní rozdíl byl v tom, že Constance byla nevyléčitelně nemocná, oproti tomu David byl zdravý. Přesto i on měl důvod, proč spatřovat ve smrti vysvobození, a to proto, že v důsledku křivého obvinění znásilnění se od něj odvrátila nejen jeho manželka, ale i většina přátel. Už toto pro něj mohlo znamenat jakýsi trest smrti. Oba si „spolkli svůj klíč“, Constance doslova, David obrazně tím, že začal pít, čímž šel svému osudu naproti. Dále můžeme ve filmu najít paralelu dvou pochybení systému, a jaké tato pochybení mohou mít následky. Prvním z nich je křivé obvinění, kdy následkem pro křivé obviněného je újma ve vztahu ke společnosti, ze které je postupně vyčleňován. Druhé pochybení se týká samotného trestu smrti, a to tehdy, když dojde k popravě nevinného.

Zajímavou otázkou jednoho z diskutujících bylo, ***proč vůbec dával Gale Bitsey indicie?*** Kam tím směřoval, proč riskoval, že se celý příběh prozradí ještě dříve, než bude vykonán trest smrti?

Zřejmě tomu bylo proto, aby udržel Bitseyinu pozornost, aby se pravdy musela sama dobrat, čímž ji přiměl k tomu, že začala věřit, postupně si začala být jistá tím, že Gale je nevinný.

Ještě před samotným spuštěním filmu bylo v úvodu navrženo zamyšlení ***nad tím, jaký názor chtěl asi vyjádřit režisér?***

Drtivá většina se přiklání k názoru, že vyznění filmu nasvědčuje, že se Alan Parker řadí spíše do tábora odpůrců trestu smrti. Režisér sám však říká, že celý tento snímek vznikl jen z jednoho důvodu, a to, že chtěl rozvířit debatu na téma trestu smrti. Z úst jednoho z prezentujících zazněl názor, že značně mainstreamové provedení (známí herci, přehnané akční scény, rozsáhlé filmařské zkratky) nemusí být samoúčelné, režisér se takto mohl snažit o rozvíření debaty mezi co největším počtem diváků a tomu odpovídá i samotný film.

TREST SMRTI

Dalším tématem diskuze byl ***trest smrti a argumenty*** pro jeho používání nebo naopak zrušení.

Moderátorem diskuze byly nastíněny argumenty jak mortikalistů, tedy příznivců trestu smrti, tak i abolicionistů, tj. odpůrců trestu smrti.

Nejčastějšími argumenty pro trest smrti je, že se jedná o jediný spravedlivý trest za vraždu nebo jiné závažné delikty, a to v souladu s prastarou zásadou „oko za oko, zub za zub“. Příznivci trestu smrti dále poukazují na znemožnění recidivy, protože popravený už nepředstavuje pro společnost žádnou hrozbu. Trest smrti má i odstrašující účinky, proto podle mortikalistů plní preventivní funkci. Dále tvrdí, že v situaci, kdy je většina populace pro zavedení trestu smrti, není možné tento názor ignorovat. Příznivci trestu smrti argumentují také ekonomickým hlediskem.

Právě ekonomické hledisko jakožto argument pro zavedení trestu smrti, je velmi snadno vyvrátitelné, neboť podle statistik je dokázáno, že jeden popravený vyjde až 10 x draž, než odsouzený na doživotí, a to zejména kvůli rozsáhlým možnostem opravných prostředků. Hlavním argumentem abolicionistů je, že trest smrti je trestem nemorálním. Neméně silným argumentem potom je i to, že každý má právo na život a že nikdo nemá

právo na to druhému život vzít. Odpůrci upozorňují i na nebezpečí justičního omylu. Dále také zpochybňují preventivních účinky trestu smrti, kterými argumentují mortikalisté. Tento svůj závěr opírají o sociologické průzkumy, které jednoznačně prokazují, že počet vražd ve státech USA, kde je trest smrti zaveden, není nižší než ve státech, které jej již nepoužívají.^{1 2} Abolicionisté poukazují na to, že trest smrti není jen trestem pro pachatele, ale i pro jeho příbuzné, rodinu. Vykonání trestu smrti znemožňuje nápravu pachatele.

V diskuzi zazněly i další podněty:

Prvním argumentem, nebo spíše otázkou do diskuze, kterou položila jedna z diskutujících, bylo, zda má vůbec člověk právo rozhodnout o smrti jiného člověka? A jestli ano, kdo má právo na to říct, „ty zemřeš“. Justice? Na to si sama diskutující odpověděla, že ta nebude nikdy tak dokonalá, aby nemohla pochybit.

Dále byla v diskuzi do větší hloubky probrána jedna z nejzásadnějších obav abolicionistů, tedy možnost justičního omylu. Na tento problém se zaměřil i režisér filmu. Moderátor diskuze dále jako reálný příklad přečetl studii Jamese Liebmena, která se zabývá skutečným příběhem Carlose DeLuny, jenž byl odsouzen k trestu smrti a popraven, pro spáchání trestného činu vraždy, ačkoliv byla později prokázána jeho nevina. Další z diskutujících poté zajímavě podotkl, že se dokazování provádí zejména nepřímými důkazy, čímž se riziko omylu opět zvyšuje. Na to navazoval další příspěvek do diskuze, a sice že ani dnes tak hojně využívaná metoda, jako je test DNA, není stoprocentní a riziko chyby je zde možné, byť v relativně malé části případů.

Další otázka vyplynula z diskuze, a to, zda ***je vůbec možné spáchání činu nadevší pochybnost prokázat.***

Odpovědí bylo, že v některých případech ano. Jako příklad stoprocentně prokazaného trestného činu byl uveden norský masový vrah Anders Breivik, v jehož případě byla jakákoliv pochybnost nemožná. Právě v případě Breivika byla o přípustnosti trestu smrti ochotna uvažovat i spíše abolicionistická část publika.

Navazující otázkou bylo, ***k čemu je vlastně trest smrti dobrý?***

Většina diskutujících souhlasila s názorem, že člověk v době páchaní trestného činu pravděpodobně nepřemýšlí o tom, jaký trest mu hrozí, ale naopak doufá, že se vůbec nepříjde na to, že byl pachatelem. Proto preventivní funkce, kterou argumentují mortikalisté, v tomto ohledu příliš nefunguje. Navíc hrozí-li někomu nejvyšší trest, je výrazně pravděpodobnější, že takto přijde i o zbytky svých zábran a může spáchat ještě řadu dalších podobně odsouzeníhodných činů.

Oproti tomu jako pozitivní hledisko někteří vidí, že vykonáním trestu smrti na pachateli trestného činu se uleví i pozůstalým oběti, kterým trest smrti přijde jako přiměřený trest. Jako něco, co si pachatel za smrt jejich příbuzného zaslouží. S tím ale ne všichni souhlasili. Protiargumentem bylo, že pozůstalí mohou nabýt dojmu, že způsob provedení trestu smrti odsouzenému cestu na onen svět nepřiměřeně usnadnil, proto jim smrtí pachatele úlevu přinést nemusí. V souvislosti s tímto bylo poukázáno jednak na argument Constance z jednoho z protestních happeningů odpůrců trestu smrti, že „nakonec si stejně řekneme, že z toho vyvázl pouhou injekcí velice snadno“, což souvisí i s tím, co přednášel David Gale v úvodu filmu. V jeho přednášce týkající se splněných přání mimo jiné řekl, že „pokud něco opravdu chceme a přejeme si, ve chvíli, kdy toho dosáhneme, ztrácí to pro nás veškerý význam“. Ostatně celý film byl protkáán filosofickými úvahami, jednou z nich byla myšlenka, že smrt může být pro pachatele spíše vysvobozením než trestem, že tedy smrt je vlastně darem.

¹ Capital punishment in the United States. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2013-12-03]. Dostupné z: http://en.wikipedia.org/wiki/Capital_punishment_in_the_United_States#States_without_capital_punishment

² US crime: murders and manslaughters by state. Daily Telegraph [online]. 2013 [cit. 2013-12-03]. Dostupné z: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/northamerica/usa/10320691/US-crime-murders-and-manslaughters-by-state.html>

Na to navázala další otázka, co je vlastně lepší trest z pohledu pachatele, jaký trest by si pachatel vybral, když by měl na výběr, **trest smrti nebo doživotí?**

Nejeden z účastníků debaty by si pro sebe zvolil raději trest smrti než doživotí. Zazněl i názor, že doživotí je horším trestem také pro příbuzné pachatele, protože ač ho třeba chodí pravidelně navštěvovat, musí žít s vědomím, že už nikdy nebude na svobodě, že ho uvidí vždy jen v návštěvní místnosti ve věznici. Oproti tomu, pokud by pachatel byl odsouzen k trestu smrti, byla by to pro příbuzné pachatele možná větší úleva, než žít s vědomím, že už nebude moci být nikdy s nimi, přestože je ještě naživu.

Pravdou je, že pokud je trestem odnětí svobody na doživotí, existuje stále ještě naděje na předčasné propuštění, například v důsledku amnestie.

Diskuze dále pokračovala moderátorovou připomínkou, že v **USA** nahlízejí na tresty spíše jako na **mstu, či odplatu**. V České republice je, alespoň teoreticky, cílem trestu spíše náprava pachatele.

V reakci na tuto poznámku byl citován Mahátma Gándhí - „oko za oko a svět bude slepý...“.

V souvislosti s tímto se pokračovalo otázkou, **zda by zavedení trestu smrti v České republice mělo nějaký smysl, jakou by zde plnil tento trest funkci?**

Diskutující se spíše shodovali v názoru, že trest smrti by v České republice příliš velký smysl neměl. Znovu bylo zopakováno, že takovýto trest od spáchání zločinu neodrazuje. Účinnost trestu smrti byla zpochybněna i porovnáním kriminality v České republice a ve Spojených státech, co do počtu. V diskuzi dále padlo, že v USA je množství násilných trestných činů, za něž trest smrti hrozí, ve srovnání s Českou republikou více než desetinásobné. Nicméně skutečnost podle policejních statistik je taková, že se jedna zhruba o dvojnásobek.^{3 4} Z úst jednoho z diskutujících zaznělo možné vysvětlení, a to že v USA je mnohem jednodušší vlastnit zbraň než v našich zeměpisných šířkách. Tento fakt také činil do jisté míry odpovědným za masakry na amerických středních školách. Jeden z diskutujících na toto vysvětlení ale odvětil, že existuje studie⁵, kde je srovnávána kriminalita v zemích s odlišným přístupem k dostupnosti zbraní (jako příklady uvedl Švýcarsko a Japonsko), ale kriminalita je stejná. Nelze s jistotou říct, že tam, kde je otevřenější společnost, preventivní funkce trestu smrti nefunguje, když nevíme, jaká kriminalita by tam byla bez trestu smrti. Obecně lze tedy spíše říci, že kriminalita je menší v těch státech, které od trestu smrti upustily.

V diskusi také zazněl argument, že v České republice je převážná část trestné činnosti páchána mladšími ročníky, lidmi přibližně do 30 let věku.⁶

Navazovala otázka, **proč je tedy v České republice tak velká podpora trestu smrti**. Z průzkumů vyšlo najevo, že 60% Čechů je pro obnovení trestu smrti.⁷ Bylo zmíněno i demografické rozložení těch, kteří jsou spíše pro trest smrti a těch, kteří jsou proti. Mezi

³ Crime in the United States: Rate: Number of Crimes per 100,000 Inhabitants. FBI. <i>Federal Bureau of Investigation</i> [online]. 2013 [cit. 2013-12-04]. Dostupné z: <http://www.fbi.gov/about-us/cjis/ucr/crime-in-the-u.s/2012/crime-in-the-u.s.-2012/tables/16tabledataadecpdf>

⁴ Statistické přehledy kriminality za rok 2012. POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY. Policie ČR [online]. 2013 [cit. 2013-12-04]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2012.aspx>

⁵ ŠLECHTA, Ondřej. Omezit, či neomezit držení zbraní?. Revue politika [online]. 2007, roč. 2007, č. 4 [cit. 2013-12-04]. DOI: ISSN: 1803-8468. Dostupné z: <http://www.revuepolitika.cz/clanky/171/omezit-ci-neomezit-drzeni-zbrani>

⁶ ŠRANKO, Štefan. Delikvence a kriminalita mládeže ve Zlíně [online]. Zlín, 2013 [cit. 2013-12-04]. Dostupné z: https://dspace.k.utb.cz/bitstream/handle/10563/20770/%C5%A1ranko_2013_bp.pdf?sequence=1. Bakalářská práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Vedoucí práce Ing. Mgr. Svatava Kašpárková, Ph.D.

⁷ CENTRUM PRO VÝZKUM VEŘEJNÉHO MÍNĚNÍ SOCIOLOGICKÝ ÚSTAV AV ČR, v.v.i. Postoje občanů k trestu smrti - květen 2013 [online]. 2013 [cit. 2013-12-04]. Dostupné z: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7020/f3/ob130530.pdf

příznivci jsou především levicovní voliči, lidé bez vyznání a s nižším stupněm nejvyššího dokončeného vzdělání. Proti trestu smrti jsou naopak zejména absolventi vysokých škol, věřící patřící k římskokatolické církvi a středo-pravicovní voliči.

Bylo poukázáno na značné kolísání výsledků průzkumů veřejného mínění v závislosti na aktuálním dění, nicméně tuto informaci nelze ověřit vzhledem k nízké četnosti průzkumů veřejného mínění na toto téma.⁸ Jako příklad byl uveden únos Anny Janatkové v Tróji v roce 2010. Po takovémto činu, kterému se dostalo silného zájmu médií, podpora trestu smrti v následných průzkumech skokově vzrostla. Souvislost s aktuálním rozhořčením z dané situace a z dojmu, že by si pachatel trest smrti zasloužil, je patrná. Nicméně v dlouhodobém měřítku má procentuální podpora trestu smrti na území České republiky spíše setrvalý stav, oproti například Španělsku, kde jsou po obzvlášť odsouzeníhodných trestných činech výkyvy až 50 %. V České republice dle jednoho z diskutujících hrají velkou roli média. Značná část konzumentů televizního zpravodajství přijímá předkládané informace velmi nekriticky. Zjednodušíme-li situaci, mnohdy věří, že člověk, který byl za podezřelého z vraždy označen v televizních zprávách, skutečně vrahem je.

Podporovatelé trestu smrti jej často vnímají jako nejspravedlivější trest, kterým je pachatel navždy vyloučen ze společnosti a není pro ni již dále hrozbou. Častým argumentem je i nesouhlas s tím, aby byl daný odsouzenec na doživotí placen z daní všech občanů. Fakt, že celý proces od zahájení soudního řízení po vykonání trestu smrti, přijde daňové poplatníky na mnohonásobně více peněz, jak již bylo uvedeno výše, bývá běžně opomíjen.

Dále byla zmíněna existence trestu smrti v muslimských zemích, kde je tento akt úzce spjat s právem šaría. Toto bylo postaveno do přímého kontrastu s křesťanskými USA, kde trest smrti existuje navzdory tomu, že většina křesťanských církví zastává nesouhlasné stanovisko.

Bylo připomenuto, kdy došlo ke zrušení trestu smrti na území dnešní České republiky. Bylo tomu tak zákonem č. 175/1990 Sb., kterým byl změněn a doplněn trestní zákon. Později to bylo zakotveno i v ústavním pořádku v čl. 6 odst. 3 LZPS a v roce 1991 Česká republika ratifikovala Protokol č. 6. k Umluvě o ochraně lidských práv a základních svobod, kde se zavázala k nepoužívání trestu smrti. Poslední trest smrti byl vykonán 2. 2. 1989, popraveným byl Vladimír Lulek a poslední odsouzeným k trestu smrti se stal Zdeněk Vocásek, který měl být popraven v prosinci 1989, ale vzhledem k polistopadovému vývoji a změně zákona trest smrti vykonán nebyl a teď si odpykává trest odnětí svobody na doživotí.

Dále jsme se v diskuzi zabývali otázkou, ***proč jsou pro trest smrti spíše nižší společenské vrstvy?***

Paradoxem je, že právě z těchto vrstev vyvěrá nejvíce pachatelů. Bylo uvedeno, že pokud je oběť bílé rasy, má pachatel v USA statisticky mnohem větší šanci dostat trest smrti, než v případě, kdy oběť bílou plet' neměla. Příkladem je Pensylvánie, kde je dokonce 61% odsouzených k trestu smrti Afroameričanů s tím, že tvoří pouhých 10% populace tohoto státu. Ze statistik také vyplývá, že pravděpodobnost uložení trestu smrti černochovi za vraždu bělocha je 2,5× vyšší než v případě zavraždění bělocha bělochem a 3,5× vyšší než v případě vraždy černocho černochem. V USA je nejvíce trestů vykonáváno na jihu, a to konkrétně v Texasu.

Důvodem může být historická tradice, jde o pozůstatek nastavení společnosti, kterého se země postupně zbavují.

Proč ale, když USA je jedna z nejvíce křesťanských zemí, stále tento trest nezrušila? Je to vůbec křesťanské?

Zaznělo, že i Bible se dá vyložit tak, že když Kain zabil Ábela, byl vyhnán, nikoliv zabit. A že tedy základní myšlenkou není oko za oko, zub za zub. Dalším příspěvkem do diskuze bylo, že i pojem smrtelný hřích pochází z Bible.

⁸ CENTRUM PRO VÝZKUM VEŘEJNÉHO MÍNĚNÍ SOCIOLOGICKÝ ÚSTAV AV ČR, v.v.i. Veřejné mínění o interrupci, eutanazii a trestu smrti - květen 2012. 2012. Dostupné z: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a6910/f3/ov120614.pdf

Jako křesťanské by mohlo být nahlíženo na trest smrti z pohledu Starého Zákona. Je ale třeba sledovat vývoj, protože z Nového Zákona už je patrné, že vendeta, odplata v moderním světě ztrácí své místo.

Dalším názorem bylo, že trest smrti a vůbec odplata je pro člověka přirozená. Je pro něj přirozené chovat se nehumánně. Vnitřní pud, který nás pohání k touze po odplatě, je v odlišné míře zakořeněn v každém z nás (tvoří zvířecí část člověka). Důležitou roli proto hraje prostředí, ve kterém jedinec vyrůstá, čím je ovlivňován a jestli je tento pud potlačován morálními, popř. právními pravidly společnosti. A také jak moc jsou tyto morální zásady ve společnosti zakořeněné. Lidé ze spodních vrstev tyto zásady mnohdy mají zafixovány pouze povrchově a často se tak řídí spíše svými pudy, svou přirozeností než morálními zásadami.

Celou diskuzí se nesla otázka, **co je vlastně smyslem trestu**. Objevil se názor, že vykonání trestu smrti po staletí sloužilo k zábavě lidu. Pro člověka není přirozené se trestu smrti vzdát, nevrátit křivdu, která se mu stala, přestože se tak moderní společnost tváří. Jeho přirozenost brzdí právě výše zmíněná morálka a dodržování zákonů. Na to navázala otázka, zda ústup využívání trestu smrti může souviset s tím, že si společnost našla jiné zdroje zábavy a tento aspekt tak ustupuje do pozadí. Zároveň jsme se shodli na tom, že velkou roli hraje medializace procesu a média vůbec (uveden příklad s počtem zhlédnutí videa popravy Saddáma Husajna).

V rámci diskuze o smyslu trestu jsme se dostali k tématu tzv. **restorativní justice**, jejíž principy jsou vysvětleny níže. Zároveň byl zdůrazněn zajímavý aspekt trestné činnosti. Mnoho lidí, kteří spáchali trestný čin, má zájem i po vykonání trestu o tom, co spáchali, ještě mluvit. Pachatelé to umožní smířit se s trestným činem a oběti to může pomoci odpustit.

Restorativní justice⁹ (z anglického restore- obnovit, navrátit do původního stavu) je koncept trestního soudnictví, který se zaměřuje spíše na obnovení poměrů, než na represii. Důraz se klade na práva oběti a jejich ochranu, naopak zájem na potrestání pachatele ustupuje do pozadí. Opakem je starší koncept retributivní justice, kde je primární trest.

*Trest, který je pachateli uložen, a způsob jeho výkonu má umožnit, aby mezi pachatelem a jeho obětí (a v širším smyslu ve vztahu k celé společnosti) došlo k obnově sociálních vztahů, narušených spáchaným trestným činem.*¹⁰ Restorativní justice je poměrně aktuálním tématem především proto, že se ukazuje, že dosavadní uplatňování trestní spravedlnosti se blíží svým limitům. Řada pachatelů je marginalizována a stigmatizována ve společnosti, obětem jejich trestných činů se nedostává satisfakce a kompenzace způsobené újmy. Restorativní justice představuje určitý paralelní systém, působící vedle klasické trestní justice nebo v mnoha směrech trestní justici doplňující.

Stranami, které se účastní procesu, při kterém jsou aplikovány principy restorativní justice, jsou především pachatel projednávaného trestného činu a jeho oběť. Do projednávání mohou být zahrnuty rodiny pachatele a rodiny oběti i další osoby patřící ke komunitě, ke které pachatel nebo oběť patří a které byly trestným činem nějak dotčeny nebo k němu mají co říci, a to zejména pokud jde o předcházení podobnému trestnému jednání. V restorativní justici je pojem komunita chápán velmi široce. Komunita není předem určený okruh osob, její vymezení vyplývá z povahy projednávaného deliktu. Pachatel i oběť jsou příslušníky komunit na několika úrovních. Jde o komunity založené např. na osobních vztazích (rodina, přátelé, sousedé, spolužáci apod.), na územní organizaci (lokalita, kde pachatel a oběť žijí, město, okres, stát), na sociální příslušnosti (podle profese, vzdělání, pracovního zařazení aj.). Tyto širší komunity se setkávají především v rámci aplikace metod restorativní justice na Novém Zélandu. Aby bylo reálně možné uskutečnit setkání všech těchto osob, společně diskutovat o spáchaném trestném činu a dospět k nějakému kolektivnímu názoru a stanovisku, je nezbytné svěřit iniciativní roli neutrální osobě, která plní úkoly zprostředkovatele (mediátora). Setkání se může uskutečnit, pouze, pokud k němu oběť i pachatel přistoupí dobrovolně.¹¹ V průběhu mediace má poškozený příležitost sdělit pachateli, jak ho svým činem skutečně poškodil, jak mu ublížil materiálně, ale i emocionálně, jak obtížně se bude s následky vyrovnávat. Nemělo by jít jen o jednostranně vznášené výčitky, pachatel by měl dostat možnost prezentovat své vysvětlení, proč spáchal trestný čin, za jakých podmínek, čím byl motivován. Cílem společné diskuze je navrhnout a nalézt řešení, jak se pachatel vyrovná s obětí a jak nahradí a odčiní způsobenou škodu a újmu.¹²

⁹ Aliance nevládních organizací působících při OSN v oblasti prevence kriminality a trestní justice formulovala pracovní definici restorativní justice a její možnosti takto: „Restorativní justice je proces, při kterém všechny strany, mající účast na určitém trestném činu, se setkávají společně za účelem kolektivního posouzení, jak vyřešit nepříznivé následky trestného činu a jeho budoucí důsledky“

¹⁰ Karabec, Z. : Účel trestání. Kriminalistika, čtvrtletník pro teorii a praxi č. 2/2000

¹¹ Je vhodné pečlivě volit místo setkání, jednání v prostorách justičních budov navozuje pro pachatele atmosféru určitého donucení. Oběť nesmí mít obavu z pachatelova budoucího jednání, i náznak výhrůžek ze strany pachatele je důvodem k přerušení a odmítnutí mediace.

¹² odstavec převzatý z: JUDr. Zdeněk Karabec, CSc. Restorativní justice: Sborník příspěvků a dokumentů [online]. Institut pro kriminologii a sociální prevenci. Praha, 2003 [cit. 2013-11-23]. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/296.pdf>

Nejvíce se restorativní justice uplatňuje v Kanadě. Její moderní aplikace se datuje od roku 1974, kdy s ní v Kitchener-Waterloo v Ontariu začal Ústřední církevní výbor Menonitů. Až do roku 1988 to byla záležitost spíše nevládních a náboženských organizací. Později za podpory parlamentu, především v 90. letech nastal rozmach aplikace postupů restorativní justice v Kanadě. V roce 1996 se v Trestním zákoníku Kanady objevilo ustanovení, které mezi cíle ukládání trestů zařadilo „zajistit odškodnění újmy způsobené obětí a komunitě“.¹³ Programy restorativní justice se v Kanadě dělí na tři okruhy. Nejčastěji se používají jako alternativní opatření pro podání obžaloby, případně po vydání rozsudku v závažných případech. Poměrně široké uplatnění nachází i v trestné činnosti mladistvých, kde se na řešení podílí v podstatě celá rodina. Celkově lze říci, že především nevládní organizace se zasazují o širší používání metod restorativní justice a to za podpory vládních institucí, které vydávají řadu programů. Rozšiřuje se i povědomí veřejnosti o těchto metodách, principy restorativní justice se vyučují i na univerzitách. Výzkumů o účinnosti restorativní justice v Kanadě příliš není, spíše se hovoří o spokojenosti obětí i pachatelů s výsledkem zprostředkování a podpoře veřejnosti. Upozorňuje se na zneužitelnost a neefektivitu metod restorativní justice při řešení závažné trestné činnosti.¹⁴ V USA se zprostředkování kontaktu pachatele a oběti využívá nejčastěji při trestné činnosti mladistvých.

Prvky restorativní justice lze v českém trestním soudnictví spatřovat především v zákoně č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě. Ta při své činnosti vychází právě z principů restorativní justice, jejím cílem je mimo jiné motivovat pachatele k nápravě škod, které způsobili a vést je k odpovědnosti za jejich život bez konfliktů se zákonem, zohledňovat při řešení trestné činnosti potřeby a zájmy obětí a účinněji chránit společnost před kriminalitou.

Je systém zneužitelný; podařilo se postavám ve filmu prokázat, že systém je špatný, nefunguje?

Zde se většina diskutujících shodla na tom, že se rozhodně podařilo rozvířit debatu ve společnosti o tom, zda systém je funkční. Další otázkou je, jestli následná debata vedla k výsledku, který si hrdinové filmu přáli, padla citace guvernéra, že „nesmíme vylít s vaničkou i dítě“. Veřejnost měla případ vnímat tak, že byl odsouzen nevinný, ten kdo vraždu nespáchal. Z filmu ale víme, že David Gale o všem věděl; jeden z diskutujících vyjádřil názor, že našel nový životní smysl v osobní oběti, stal se mučedníkem. Reakce ze strany diskutujících byly různé, někteří tvrdili, že Davidova taktika obelhání společnosti byla správná a veřejnost to díky tomu, že se svěřil Bitsey (která 100% chrání své zdroje) nikdy nezjistí. Polemické názory se objevily na otázku, zda svým činem dokázal, že systém je nefunkční. Část diskutujících měla za to, že poprava Davida nefunkčnost systému neprokazuje, neboť těžko lze systém nastavit tak, aby byl schopen předvídat takovéto do jisté míry absurdní situace. Další, o něco početnější část tvrdila, že systém nefunguje.

¹³ JUDr. Zdeněk Karabec, CSc. Restorativní justice: Sborník příspěvků a dokumentů [online]. Institut pro kriminologii a sociální prevenci. Praha, 2003 [cit. 2013-12-1]. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/296.pdf>

¹⁴ Jeff Latimer, Craig Dowden & Danielle Muise; Účinnost metod restorativní justice: Meta-analýza; Restorativní justice: Sborník příspěvků a dokumentů [online]. Institut pro kriminologii a sociální prevenci. Praha, 2003 [cit. 2013-11-23]. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/296.pdf>

Podle nich by ve fungujícím systému nebylo ani v tak nepředvídatelné situaci možné popravít nevinného.

Zamysleli jsme se i nad variantou, co by se stalo, pokud by Bitsey stihla dokázat, že David žádnou vraždu nespáchal. Shodli jsme se na tom, že diskusi o zakázání trestu smrti by to vyvolalo stejně. Nicméně média dají větší prostor „skandálu“ s popravením nevinného, než situaci, kdy k justičnímu omylu dojde, ale nevinný nezemře.

Co si myslíte o zneužitelnosti práva? Jak se díváte na křivé obvinění ze znásilnění, dochází k tomu i u nás?

Všichni se shodli na tom, že k takovýmto případům dochází často, jako příklad jsme uvedli případ ženy, která ze znásilnění křivě obvinila svého bývalého partnera.¹⁵

Částečně jsme se vrátili k tématu z minulé diskuse, a sice anonymity trestního systému. V případě, že je člověk křivě obviněn, často nemá jak jinak se bránit, všichni se o tom dozví. Ze strany okolí dochází k labelingu, jedinec je svým způsobem vyloučen na okraj společnosti. Tomu oponovala část diskutujících, kteří tvrdili, že záleží i na osobnosti oběti křivého obvinění, na tom jakou má pověst u okolí apod. David Gale se s obviněním nemohl vyrovnat, ukázal svou slabost, začal pít, v podstatě šel své zkáze naproti. Neznamená to ale, že takový průběh mají všechna křivá obvinění. Opět bylo poukázáno na nedokonalost systému.

Závěrem jsme se shodli, že každý systém je zneužitelný. Neexistuje perfektní systém, jsou systémy lepší a horší. Bylo poznamenáno, že systémy jsou jen mechanické pomůcky a je třeba smysl systému neustále dodávat, jinak zůstane tupě mechanický. To je sice lepší, než anarchie, ale jak jsme mohli vidět ve filmu, není to ideální stav.

¹⁵ POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY. Křivě ho obvinila ze znásilnění: UHERSKOHRADIŠŤSKO: Chtěla zakrýt nevěru křivým obviněním ze znásilnění. [online]. 2013 [cit. 2013-12-04]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/krive-ho-obvinila-ze-znasilneni.aspx>